

КВАЛИФИЦИРАНИ (ТЕШКИ) УБИСТВА

1.02 Прегледна научна статија УДК: 343.611:340.13(497.7)

Апстракт

Авторот на статијата се занимава со прашањето за т.н. тешки (квалифицирани) облици на убиства предвидени во посебниот дел од Кривичниот законик на Република Македонија. Притоа, тој подробно ја анализира одредбата од чл. 123 КЗ од глава ЦВ во која тие се содржани, апострофирајќи притоа дека КЗ предвидува и редица други (специјални) облици на тешки убиства содржани во некои други глави од посебниот дел, за кои исто така е пропишана казната доживотен затвор.

При излагањата за одделните облици на тешки убиства, авторот се фокусира особено врз некои проблеми и дилеми сврзани со нивната практична примена, илустрирајќи го тоа со примери од практиката на Врховниот суд на Република Македонија и на врховните судови на некои од поранешните југословенски републики.

Клучни зборови: убиства, тешки (квалифицирани) облици на убиства, Кривичен законик на Република Македонија

Вовед

Квалифицираното убиство ги содржи сите елементи на основниот облик на (“обичното”) убиство, но од него се разликува по тоа што е извршено под определени додатни (квалификаторни) околности што значително го зголемуваат степенот на неправото и вината на сторителот, поради што законот предвидува можност за изрекување на најстрогата казна (доживотен затвор).

Во одредбата од чл. 123 ст. 2 и 3 КЗМ се предвидени повеќе такви околности (од објективна и субјективна природа). Тие можат да се поделат во неколку групи:

а) околности сврзани со *начинот на извршување* (убиство на свиреп или подмолен начин - чл. 123 ст. 2 т. 1; убиство при вршење на семејно насилство - чл. 123 ст. 2 т. 2; убиство со доведување во опасност животот на уште некое лице - чл. 123 ст. 2 т. 3);

б) околности што се однесуваат на *побудите, мотивите на сторителот* (убиство од користољубие, убиство заради извршување или прикривање на некое друго кривично дело, убиство од безобзирна одмазда или од други ниски побуди - чл. 123 ст. 2 т. 4; убиство по порачка - чл. 123 ст. 2 т. 5 и убиство заради вадење на орган, ткиво или клетки за пресадување - чл. 123 ст. 2 т. 6);

в) околности што се однесуваат на *посебните својства на жртвата* (убиство на бремена жена или малолетно лице - чл. 123 ст. 2 т. 6, убиство на судија, јавен обвинител или адвокат, при вршењето на нивната функција, односно дејност или службено или воено лице при вршењето на работите на јавната или државната безбедност или на должноста чување на јавниот ред,

¹ Редовен професор на Правениот факултет, „Јустинијан Први“ – Скопје, Универзитет “Св. Кирил и Методиј” – Скопје.

фаќање на сторител на кривично дело или чување на лице лишено од слобода - чл. 123 ст. 2 т. 7) и

г) околности сврзани со *бројот и тежината* на извршените убиства (убиство на повеќе лица - чл. 123 ст. 3).

Нашиот Кривичен законик не го предвидува како квалифицирано убиството сторено по долготрајно, зрело размислување (*долус праемедитатус*). Таков облик на тешко убиство познавало старото римско право, од каде што потоа било преземено од некои подоцнежни кривични законици (на пример, од Кривичниот законик на Кралството Југославија од 1929 година), а овде-онде може да се сретне и во некои современи кривични законодавства (на пример, во чл. 221-3 од францускиот Кривичен законик за убиство строено *aveu premeditation*, кое се нарекува *ассасинат*, е предвидена значително построга казана - доживотна робија). Најголемиот дел од современите кривични законодавства не го прифаќаат ваквото решение, бидејќи се смета дека предумислата е чисто психолошки факт кој не мора автоматски да значи зголемена прекорливост на сторителот. Убиството од благородни побуди (чл. 124 КЗ), на пример, речиси редовно се врши по претходно долготрајно и зрело размислување на сторителот, па сепак тоа во нашиот КЗ се третира како привилегирано, полесно убиство и за него е пропишана казна затвор од шест месеци до пет години.

При оценката за тоа дали во еден конкретен случај станува збор за обично или тешко убиство се применува *методот на елиминација*: ако недостига некоја од погоре наведените квалификаторни околности, ќе се земе дека се работи за основниот облик на убиство (односно за “обично” убиство - чл. 123 ст. 1).

Можни се случаи на убиства извршени под повеќе квалификаторни околности (на пример, убиство од користољубие, што едновременно е извршено на свиреп и подмолен начин). Во таков случај, ќе постои само едно кривично дело тешко убиство (привиден стек - алтернативитет), со тоа што стекот на квалификаторните околности ќе се третира како отежнувачка околност при одмерувањето на казната. Судот, при означувањето на правната квалификација на делото мора да ги наведе сите квалификаторни околности (така, во дадениот пример погоре, судот во пресудата ќе наведе дека обвинетиот сторил кривично дело тешко убиство од чл. 123 ст. 2 т. 1 и 4). Некои автори² сметаат дека квалификацијата на делото во таков случај треба да се изврши според доминантната квалификаторна околност, која ги консумира сите други алтернативно определени околности. Но, тогаш, ќе се отвори едно друго, мошне тешко решливо прашање: како, според кои критериуми, ќе се проценува која квалификаторна околност доминира кај делото во секој конкретен случај?

Освен наведените, КЗ предвидува и редица други (специјални) облици на тешки убиства содржани во некои други глави од посебниот дел, за кои исто така е пропишана казната доживотен затвор: убиство при вршење разбојништво (чл. 237 ст. 5), убиство при вршење разбојничка кражба (чл. 238 ст. 5), убиство при грабнување воздухополов или брод (чл. 302 ст. 3), убиство на претставници од највисоките државни органи (чл. 309), убиство при напад врз воено лице во вршењето на службата - чл. 333 ст. 4 КЗ, убиство при вршење на некои

² Bačić, Franjo/Pavlović, [ime], Komentar Kaznenog zakona, Zagreb 2004, стр. 444.

кривични дела против државата (чл. 327 ст. 1 и 2) и против човечноста и меѓународното право (чл. 403 - 407, 409, 419 - 421).

а) Тешки убиства според начинот на извршување

а1) Убиство на свиреп начин (чл. 123 ст. 2 т. 1) - Овој облик на тешко убиство ќе постои кога сторителот и задава на жртвата физички или психички болки, маки, страдања кои по својот интензитет или времетраење многукратно ги надминуваат болките, маките, страдањата што речиси редовно се присутни кај секое умислено убиство. Притоа, сторителот треба *да е свесен* дека жртвата силно страда *и да сака* (или дури и да ужива во тоа) на таков начин да ја лиши од живот, што говори за неговата суровост, бесчувствителност, бестијалност. Според тоа, во поимот на свирепоста како квалификаторна околност се содржани две еднакво релевантни компоненти: *објективна* (задавање на жртвата особено тешки, енормни физички или психички маки, болки, страдања) и *субјективна* (свест и волја за лишување од живот на жртвата токму на таков начин). Иако во законот не е изречно определено, овој облик на тешко убиство по правило се врши со *директна умисла*, но не е исклучена можноста тоа биде сторено и со *евентуална умисла*.³

Во врска со објективната димензија на свирепоста спорно е дали ќе се работи за овој облик на квалифицирано убиство во случаите кога жртвата не ги чувствува маките, болките што и ги задава сторителот, затоа што пред тоа веќе била лишена од живот или пак западнала во безсознание (на пример, откако сторителот со секира и ја отсекол главата на жртвата, продолжил да го распарчува, да го мрцвари нејзиното тело; или, откако ја онесвестил жртвата со удар во глава, сторителот потоа и задал десетици убоди со нож). Мнозинството автори сметаат дека свирепоста претпоставува *способност на жртвата да реагира на болка*, така што не е dostatно само тоа што начинот на извршувањето на делото предизвикало згрозување, ужас, вџашеност на јавноста, иако овде - онде може да се сретне и спротивен став.⁴ Во овој контекст, се поставува и прашањето: дали ќе се работи за свирепост убиство кога пасивен субјект е новороденче или мало дете, со оглед на тоа што кај нив свеста сèуште не е формирана. Еден наш автор аргументирајќи го потврдниот одговор, правилно резонира дека треба да се прави дистинкција меѓу свеста како способност за поимање на актот на лишување од живот и свеста како

³ Во оваа смисла и: *Zlatarić, Bogdan*, Kривични законik u практичној примјени (drugi svezak), Загреб 1958, стр. 64; *Kambovski, Vlado /Тупанчевски, Никола*, Kривично право (poseben del), Скопје 2010, стр. 36; *Stojanović, Zoran / Perić, Obrad*, Kривично право, posebni deo, Beograd 2006, стр. 23; *Novoselec, Petar i dr.*, Posebni dio Kaznenog prava, Zagreb 2007, стр. 11; *Bačić / Pavlović*, op. cit., стр. 444.

³ *Atanacković, Dragoljub*: Kривично право, (posebni deo), Beograd 1981, стр. 136.

⁴ *Камбовски, Владо*: Коментар на Кривичниот законик на Република Македонија, Скопје 2011, стр. 631.

способност на организмот за реагирање на болка, како сетилен сензибилитет (за кој е неспорно дека постои и кај мали деца).⁵

a2) **Убиство на подмолен начин** - За овој облик на убиство ќе се работи кога сторителот при извршувањето на делото постапувал на особено потаен, прикриен начин за полесно да дојде до жртвата, така што таа била целосно изненадена, затечена и не можела да се брани. Но, и поимот на подмолноста е *објективно и субјективно конципиран*⁶, та затоа нема да се работи за овој облик на убиство ако едновременно не се утврди постоење на *субјективниот* елемент: измамничко, лукаво, препредено постапување на сторителот, со кое се предизвикува беспомошност на жртвата и (или) се злоупотребува нејзината доверба. Така, на пример, не секое *убиство на спиење* е убиство на подмолен начин (како што произлегува од одлуката на *ВСМ Кж. 82/77*)⁷. За да биде такво, покрај објективната компонента (потајното, прикриено постапување на сторителот, беспомошноста на жртвата, нејзината неспособност за отпор) се бара и субјективна димензија (измамничко, препредено, лукаво постапување на сторителот, злоупотреба на довербата). Па така, убиството на некое лице додека спие на клупа во парк, или убиство на стопанот додека спие при провална кражба, не може да се сметаат за убивства на подмолен начин⁸, додека пак лишувањето од живот на брачниот другар, откако претходно сопругата - убиец применувајќи итروشтини го убедила да земе двојна доза на средство за спиење, ќе се третира како подмолно убиство. Исто така, ни секое *убиство со труење* не мора да е убиство на подмолен начин (на пример, труење на случаен гостин во гостилница, труење на непознато лице, насилно труење). За такво убиство би се работело кога сторителот ќе го искористи (злоупотреби) односот на посебна доверба на жртвата (на пример, постапно труење со храна на близок сродник). За *убиството од заседа* пак, теоријата со право инсистира на тоа сторителот претходно смислено да презел некои дејствија за да си создаде особено поволна ситуација за извршување на делото (на пример, со божемна покана на гости, ја намамил жртвата на определено погодно место).

a3) **Убиство при вршење на семејно насилство** - Овој облик на тешко убиство е воведен со Новелата на КЗ од 2004 година, за да се обезбеди засилена заштита на жртвите од семејно насилство. Околностите што на ова убиство му даваат потешок вид се две: *прво*, што тоа (по правило) се извршува по претходно *подолготрајно, повторувано (систематско)* малтретирање, грубо навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психичко или физичко насилство спрема жртвата, што кај неа предизвикувало чувство на несигурност, загрозување или страв⁹; и *второ*, што сторител и пасивен субјект се лица кои се наоѓаат *во семејни или други блиски лични односи* (брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и

⁶ В. и Zlatarić, op. cit., стр 74; Atanacković, op. cit., стр. 136; Bačić/Pavlović, op. cit., str. 441; Kambovski/Tупанчевски, op. cit., стр. 38.

⁷ ZSO II, 24.

⁸ В. Novoselec i dr., стр. 14.

⁹ Затоа е, во најмала рака, проблематична една одлука на Врховниот суд на Република Македонија (Квн. Бр. 176/09), според која, не е исклучено овој облик на убиство да биде извршено *и во еден наврат* на насилничко однесување кон член на семејна или друга слична заедница или однос, кое ескалира до лишување од живот на жртвата.

поранешен брачен другар или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи - чл. 123 ст. 19 КЗ). Убиството на насилникот од страна жртвата, во случај на т.н. акумулиран ефект, во нашиот КЗ се третира како привилегиран облик на убиство (убиство на миг - чл. 125).

а4) **Убиство со доведување во опасност животот на уште некое лице** - За овој облик на тешко убиство е карактеристично тоа што со дејствието на сторителот едновременно се остварени две последици: лишување од живот на едно лице и доведување во опасност животот на друго лице. Опасност за животот треба да постои *најмалку за уште едно лице* и таа треба да биде *конкретна*, што ќе рече - да постоела сериозна можност за лишување од живот на другото лице, така што само поради игра на случајот не дошло до тоа (на пример, сторителот со рафал од калашников ја изрешетал жртвата која седела во кафеана во друштво со други две лица, при што на едното од нив му била нанесена само лесна телесна повреда, а на другото само му била оштетена јакната).

б) Тешки убиства според побудите (мотивите)

б1) **Убиство од користољубие** - Квалификациска околност кај овој облик на тешко убиство е алчноста, користољубието на сторителот, кое се дефинира како безобзирен, егоистички стремеж по секоја цена (па дури и преку убиство) да се дојде до имотна или друга материјална корист.¹⁰ Притоа, имотната корист може да биде наменета не само за сторителот лично, *туку и за некој друг* (на пример: убиство на снаата, за куќата да му припадне на синот). Исто така, материјалната корист може да се состои не само во зголемување на имотот на сторителот, туку и во *спречување тој да се намали* (на пример: убиство на поранешната сопруга, за да престане обврската за плаќање издршка; убиство на доверителот заради ослободување од обврската за враќање на долгот). За постоење на делово не е нужно да дојде до реализација на користољубивата намера¹¹ на сторителот (на пример: по убиството на близок сродник за да се дојде до неговото наследство, се испоставило дека жртвата немала никаков имот). Спорно е дали остварената материјална корист треба да биде противправна. Доминантен став во термијата е дека *не мора*¹², па така, за овој облик на убиство ќе се работи и во случајот кога доверителот го убил должникот за да си го наплати долгот од неговите пари.

б2) **Убиство заради извршување или прикривање на некое друго кривично дело** - Овој облик на тешко убиство има два модалитети: убиство заради извршување на друго кривично дело и убиство заради прикривање на веќе извршено кривично дело. Во двата случаи постои кумулација на две неправда, а со тоа и зголемен степен на вина на сторителот.

Убиството заради извршување на друго кривично дело му претходи и е во функција на извршувањето на другото кривично дело. Сторителот убива друго лице за на тој начин да си го овозможи или олесни извршувањето на планираното кривично дело, што е негова првенствена цел (на пример: убиство на чуварот за да се провали во магацин; убиство на таткото, заради силување на

¹⁰ Во оваа смисла, *Johannes Wessels /Michael Hettinger*, Strafrecht Besonderer Teil 1, стр. 29 и *Zlatarić*, op. cit., стр. 80-81.

¹¹ *Wessels /Hettinger*, op. cit., стр. 30.

¹² *Zlatarić*, op. cit., стр. 80; *Tahović, Janko*, Komentar krivičnog zakonika, Beograd 1962, стр. 135; *Novoselec i dr.*, op. cit., стр. 15.

неговата ќерка). Притоа, второто неправо може да биде било кое кривично дело, независно од неговата природа или тежина. Исто така, за постоење на ова квалифицирано убиство не се бара планираното кривично дело навистина да е извршено (по убиството на таткото, сторителот не успеал да ја силува неговата ќерка, зашто таа успеала да побегне).

Убиството заради прикривање на друго кривично дело следува по извршувањето (односно обидот или подготвувањето) на некое кривично во кое сторителот учествувал како (со)извршител или соучесник. Намерата (или поточно: мотивот) на сторителот е преку убиството да го спречи откривањето на претходното дело, а со тоа и одговорноста за него (на пример: убиство на сведок - очевидец на силувањето што го извршил сторителот; или, убиство на самата жртва на силувањето, за да се спречи да го пријави делото).

б3) *Убиство од безобзирна одмазда* - околноста што кај ова дело го крева степенот на неправото и вината на сторителот на рамниште на квалифицирано убиство е неговиот *одмазнички мотив*, возвраќањето за определено зло што претходно му било нанесено. Притоа, под овој облик на квалифицирано убиство не може да се подведе секое убиство од одмазда, па (како што ќе видиме) ни секое убиство од крвна одмазда. Имено, се бара убиството да е сторено од *безобзирна* одмазда, да се работи за ирационален чин, за кој не постои психолошки разбирливо и прифатливо објаснување.¹³ Поимот на безобзирна одмазда не е даден во законот, така што неговото определување им е препуштено на теоријата и судската практика. Тие искристализираа неколку основни критериуми од објективна и субјективна природа:

- постоење на драстична несразмерност меѓу претходно стореното зло што на сторителот му послужил како повод за одмазда (багателно, банално дело: лесна телесна повреда, навреда, клевета исл.) и убиството; кога убиството е реакција на некое претходно сторено тешко зло, нема убиство од безобзирна одмазда, туку обично убиство (на пример: лишување од живот на сторителот од страна на родителите, заради бруталното силување на нивната малолетна ќерка);

- жртвата да е целосно невина, односно да немала никаква врска со претходно стореното зло (убиство на член на поширокото семејство, наместо лицето кое го нанело претходното зло, што е повод за одмаздата);

- сторителот целосно да ги игнорирал вобичаените легални средства за воспоставување правда, односно “да ја зел правдата во свои раце”.¹⁴ Таков би бил, на пример, случајот кога таткото на прегазено дете во сообраќајна незгода, не можејќи да ја преболи загубата, за возврат го убива детето на “сторителот”, кој претходно бил ослободен од обвинение, затоа што делото го сторил нескривено.

Најчест случај на убиство од безобзирна одмазда е убиството од крвна одмазда. Крвната одмазда (одмазда “заради претходно пролеана крв”) како реликт од минатото, односно како своевидна варијација на талионското начело (во овој случај: “крв за крв”), за жал, сѐште се среќава во некои делови на нашата земја. Но, за разлика од порано, денес секое убиство од крвна одмазда не се смета за убиство од безобзирна одмазда. За да добие таков квалификатив, треба да исполнува некои (или сите) од погоре посочените критериуми.

¹³ Tomić, Zvonimir, *Krivično pravo, posebni dio*, Sarajevo 2003, стр. 66 и Atanacković, op. cit., стр. 140.

¹⁴ Kambovski /Тупанчевски, op. cit., стр. 41.

64) **Убиство од други ниски побуди** - Поради неможноста таксативно да ги наведе сите можни облици на ниски побуди од кои може да се изврши убиството, законодавецот ја ползува оваа општа формулација, како своевидна генерална клаузула, под која би требало да се подведат убиствата од сите можни ниски побуди што не се специфицирани во одредбата од чл. 123 ст. 2 КЗ. Со оглед на тоа што поимот ниски побуди не е определен во законот, оваа (нималу лесна) задача им е препуштена на теоријата и судската практика. Тие се обидуваат овој поим да го определат погајќи од владејачките социјално - етички и морални ставови во општеството, како и од содржината на ниските побуди што посебно се издвоени во законот (користољубие, безобсирна одмазда, извршување и прикривање на друго кривично дело), кои пак (како што видовме), и самите не се прецизирани во законот. Па така, како ниски побуди се третираат оние што се во во остра спротивност со владејачкиот морален кодекс на општеството, што наидуваат на силна морална осуда од страна на мнозинството членови од заедницата и што се своевиден симптом за лабавиот карактер на сторителот, за неговата бескрупулозност, нечесност, нечовечност. Такви би биле на пример, зависта, злобата, пакоста, егоизмот, шовинизмот, омразата, националната, расната, или верската нетрпеливост, кариеризмот итн.

65) **Убиство по порачка** - Најчест облик на ова убиство е *платеното убиство*, во чиешто извршување учествуваат најмалку две лица: тој што го нарачува (и плаќа) и тој што непосредно го извршува. Покрај организираниот начин на извршувањето, натамошна квалификаторната околност што делово го прави потешко од обичното убиство е фактот што непосредниот извршител постапува како обична алатка за извршување на нечија порачка, раководен од безобзирен стремеж (и преку убиство) да дојде до имотна корист. Покрај стремежот за стекнување имотна корист, може да се замислат и други побуди (мотиви) што го инспирираат непосредниот извршител да посегне по животот на лицето посочено за ликвидација од нарачателот (политички, религиозни, верски, деловни и сл.). Токму затоа, овој облик на тешко убиство е издвоено во посебна одредба (т. 5), зашто ако под изразот “убиство по порачка” се подразбира само платеното убиство, тоа без проблем може да се подведе под одредбата за убиство од користољубие (т. 4). Инаку, нарачателот, иако самиот “не си ги валка рацете”, се казнува како поттикнувач, што ќе рече - исто како и непосредниот извршител, односно во рамките на казната пропишана за квалифицирано убиство (затвор од најмалку десет години или доживотен затвор)!

66) **Убиство заради вадење на орган, ткиво или клетки за пресадување** - Овој облик на тешко убиство е воведен со Новелата на КЗ од февруари 2014 година. Смеслата на оваа инкриминација е да се обезбеди најстроγο санкционирање на едно навистина чудовишно дело: лишувањето од живот друг заради одземање органи, ткива или клетки за трансплатација, за што има индикации дека можеби се случува и на нашиве простори (по мистериозното исчезнување на повеќе лица, меѓу кои и деца). Тоа може да биде во функција на организирана трговија со органи, ткива или клетки или пак да е поединечен, случај, при што може да има некои сличности со платеното убиство, како и со убиството од користољубие. Најчесто ќе се работи за организиран начин на извршување на делото во кое учествуваат повеќемина: лица што пронаѓаат потенцијални жртви, лице или лица што го вршат лишувањето од живот, лица кои ги вадат органите (кои, по правило, треба да имаат медицински знаења), лица чијашто улога е соодветно да ги складираат органите, ткивата и клетките,

да го обезбедат нивниот навремен транспорт итн. Не е исклучен стекот со кривичното дело трговија со луѓе односно трговија со дете (чл. 418-а и 418-б), кога тие му претходат на делото и се во функција на неговото извршување.

в) Тешки убиства според својствата на жртвата

в1) Убиство на бремена жена или малолетно лице (чл. 123 ст. 2 т. 6 КЗ) - Во оваа одредба се содржани два различни облика на квалифицирано убиство кои законодавецот од неразбирливи причини ги систематизирал на едно место. Првиот облик се третира како тешко убиство, зашто се работи за кумулација на две неправда: уништување на актуелен живот (на бремената жена) и иден живот (на плодот).¹⁵ Со оваа инкриминација, преку заштитата на бремената жена едновременно се остварува и заштита на плодот, сообразно со сфаќањето дека тој не е механички дел на телото на мајката, туку самосвојно битие коешто има право на правна заштита.¹⁶ Од формулацијата на првиот дел на одредбата (“ ќе лиши од живот женско лице *за кое знае* дека е бремено...”) произлегува дека за постоење на овој тежок облик на убиство изречно се бара свест на сторителот за ваквото својство на жртвата. Патем, ваква грдомазна формулација воопшто не е потребна, зашто и без тоа е јасно дека за постоење на ова (и на кое било друго дело) е потребно во интелектуалната димензија на умислата на сторителот да се содржани сите битни обележја на кривичното дело. Делово може да се изврши не само со директна туку и со евентуална умисла (кога сторителот не е сигурен дека жената е бремена, но се согласува и под таква околност да го стори делото). Инаку, за постоење на ова кривично дело ирелевантен е стадиумот на бременоста. Тоа, со други зборови, значи, дека за овој облик на убиство ќе се работи кога жената е лишена од живот во временскиот интервал од забременувањето до првите породилни болки што го означуваат почетокот на процесот на (по)раѓањето.

Околноста што на вториот модалитет на убиство содржан во оваа одредба му дава потешок вид е возраста на жртвата. Имено, пасивен субјект е дете, односно лице со ненавршени 18 години. Смеслата на оваа инкриминација е да се обезбеди засилена заштита на оваа ранлива категорија лица (сообразно со редицата меѓународни документи за правата на децата и малолетниците), кои поради својата возраст се наоѓаат во однос на зависност со полнолетните лица. За кривична одговорност на сторителот се бара неговата умисла (сеедно дали е директна или евентуална) да содржи и свест за тоа дека жртвата е малолетно лице под осумнаестгодишна возраст. Погрешната претстава за оваа околност ќе се третира како стварна заблуда (за битието на делото).

Треба да се внимава на односот на ова кривично дело со кривичното дело убиство на дете при пораѓање. Можни се проблеми и дилеми (па и злоупотреби) при квалификацијата особено во случаите кога се работи за вториот модалитет на чедоморството, односно за убиство на дете *непосредно по пораѓањето*, со оглед на тоа што законодавецот не го решил изречно прашањето за тоа колку време непосредно по пораѓањето треба да помине за да се смета дека станува збор за убиство на дете при пораѓање. Не е сеедно дали делото ќе се квалификува како убиство на дете од чл. 123 ст. 2. т. 5 или како убиство на дете при пораѓање од чл. 124 КЗ, бидејќи разликата е навистина огромна. Во првиот случај имаме квалифицирано убиство за кое може да се изрече доживотен

¹⁵ Во оваа смисла и Камбовски /Тупанчевски, *op. cit.*, стр. 42.

¹⁶ *Bačić / Pavlović, op. cit.* стр. 440.

затвор (или 40 години затвор), а во вториот се работи за привилегиран облик за кое максималната казна е до три години затвор.

в2) убиство на судија, јавен обвинител или адвокат, при вршењето на нивната функција, односно дејност или службено или воено лице при вршењето на работите на јавната или државната безбедност или на должноста чување на јавниот ред, фаќање на сторител на кривично дело или чување на лице лишено од слобода (чл. 123 ст. 2 т. 7 КЗ). Сместата на оваа инкриминација е да се обезбеди засилена заштита на една категорија лица кои вршат специфични (високоризични) јавни функции, дејности и должности од значење за функционирањето на важни сегменти на уставниот поредок. Ваквата посебна кривично-правна заштита на овие лица им се обезбедува поради зголемената опасност (по животот) на која се изложени при вршењето на нивната правосудна функција, како и на работите сврзани со јавната или државната безбедност, односно должноста на чување на јавниот ред, фаќање на сторител на кривично дело или чување на лице лишено од слобода. Инаку, делово добива квалифициран вид не само поради нападот врз личноста на наведените лица, туку и поради нападот врз правосудната односно безбедносно-заштитната функција што тие ја вршат.¹⁷ Битен елемент за постоење на делово е убиството да е сторено *при вршењето* на функцијата, дејноста односно должноста, што ќе рече - *за време* додека наброените лица ја вршат нивната функција, дејност или должност и *во врска* со нивното вршење (таков би бил, на пример, случајот на убиство на припадник на специјалната единица “алфи”, при фаќање на сторител на кривично дело или убиството на судија како репресалија за неговото учество во донесувањето на судската одлука - ВСЈ Кж. 38/71).¹⁸

Во врска со субјективната страна, треба да се подвлече дека умислата на сторителот треба да содржи и свест за својството на убиениот, како и за функцијата, дејноста односно должноста што тој ја врши. Но, тоа не значи дека сторителот треба да ги знае легалните дефиниции, на пример, на поимите службено и воено лице (дадени во чл. 122 ст. 3 и 4), туку е dostatно да има правилна претстава за нив во нивното секојдневно социјално значење.¹⁹ Не е исклучен стекот меѓу ова кривично дело и други дела при чиешто вршење интервенирало службеното или военото лице (на пример, со кривичните дела бунт на лица лишени од слобода - чл. 370, бегство на лица лишени од слобода - чл. 371, присилба спрема воено лице во вршењето на службената должност - чл. 332, напад врз воено лице во вршењето на службата - чл. 333 КЗ).

г) Убиство на повеќе лица - Според чл. 123 ст. 3 КЗ казната предвидена за квалифицирани убиства (затвор од најмалку десет години или доживотен затвор) се применува и за умислено лишување од живот на две или повеќе лица за кои на сторителот претходно не му било судено, под услов да не да се работи за убиства сторени со пречекорување на нужната одбрана (чл. 9 ст. 3) или на крајната нужда (чл. 10 ст. 3 КЗ), како и за некое од привилегираните убиства: убиство од благородни побуди (чл. 124), убиство на миг (чл. 125) и убиство на дете при пораѓање (чл. 127 КЗ). Од примената на оваа одредба е изземено уште едно привилегирано убиство - убиството од небрежност (чл. 126 КЗ), бидејќи, како што видовме, КЗ изречно статуира дека таа се однесува само на *умислени* лишувања од живот.

¹⁷ Така и Камбовски /Тупанчевски, *op. cit.*, стр. 43.

¹⁸ ЗСО XVII/2, 158.

¹⁹ Камбовски /Тупанчевски, *op. cit.*, стр. 43.

Криминално-политичката заднина на воведувањето на оваа одредба е да се овозможи примена на најтешката казна (доживотен затвор) за идеален или реален стек на две или повеќе основни облици на убиства, што би било неможно ако се применуваат општите правила за одмерување на казна за дела во стек (чл. 44 КЗ). Затоа, се чини дека се во право авторите кои сметаат дека овде не станува збор за некаков додатен квалифициран облик на убиство, туку за посебна казнена одредба во која е содржано специјално правило за одмерување на казната во случај на повеќе убиства, различно од општите правила за одмерување на казна за дела во стек. Додатен (формално-правен) аргумент во прилог на ваквото сфаќање за правната природа на оваа одредба е околноста што таа не е систематизирана како посебна точка во рамките на ст. 2 од чл. 123 КЗ (каде што се содржани сите квалифицирани убиства), туку е издвоена во посебен став (3) на овој член.

Иако, одредбава се однесува првенствено за случаите на две или повеќе основни облици на умислени убиства²⁰, не е исклучена нејзина примена и за ситуациите на стек на основното дело убиство и некое квалифицирано убиство, како и на стекот на две или повеќе квалифицирани убиства .

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Атанацковиќ, Драгољуб, Кривично право, (посебни део), Београд 1981.
2. Бачиќ, Фрањо / Павловиќ, Шиме, Коментар Казненог закона, Загреб 2004.
3. Бачиќ, Фрањо, Кривично право (посебен дел), Скопје 1973.
4. Johannes Wessels/ Michael Hettinger, Strafrecht Besonderer Teil 1 (превод), Скопје 2009.
5. Камбовски, Владо /Тупанчевски, Никола, Кривично право (посебен дел), Скопје 2010.
6. Томиќ, Звонимир, Кривично право, посебни дио, Сарајево 2003.
7. Таховиќ, Јанко, Коментар кривичног законика, Београд 1962.
8. Новоселец, Петар и др., Посебни дио Казненог права, Загреб 2007.
9. Стојановиќ, Зоран / Периќ, Обрад, Кривично право, посебни део, Београд 2006.
10. Лазаревиќ, Љубиша, Кривично право посебни део, Београд 1983.
11. Златариќ, Богдан, Кривични законик у практичној примјени други свезак, Загреб 1958.
12. Чејовиќ, Бора, Кривични законик у судској пракси, књига друга, посебни део, Београд 1986.
13. Чејовиќ, Бора, Кривично право, посебни део, Београд 1980.
14. Коментар кривичног закона СФРЈ, Београд 1995.
15. Радовановиќ, Милош, / Ђорђевиќ Мирослав, Кривично право, посебни део, Београд 1975.
16. Шепаровиќ, Звонимир, Кривично право, посебни дио, Загреб 1979.

²⁰ Во оваа смисла и *Стојановиќ, Зоран/Периќ, Обрад*, Кривично право, посебни део, Београд 2006, стр. 29.

17. Кобе, Петер, / Бавцон, Љубо, Казенски законик ин содно праксо, Љубљана 1975.
18. Проевски, Ванчо, Кривичен законик, објаснувања, коментари судска практика, Скопје 1998.
19. LaFave Wayne / Scott, Austin, Handbook on Criminal Law, St. Paul Min., 1972.
20. Франк, Станко, Казнено право, посебни дио, И свезак, Загреб 1934.
21. Кокољ, Митар, Кривично право, посебни дио, Мостар 1980.
22. Камбовски , Владо, Коментар на Кривичниот законик на Република Македонија, Скопје 2011.

Professor Metodija Kanevcev PhD²¹

QUALIFIED (AGGRIVATING) MURDERS

**1.02 Review Article
UDK: 343.611:340.13(497.7)**

Summary

The author of the article deals with the issue of so-called aggravating (qualified) forms of murder provided in the special part of the Criminal Code of the Republic of Macedonia. Moreover, it analyzes in detail the provisions of Article 123 of the Criminal Code, stipulated in Chapter XV, while emphasizing that the Criminal Code provides a number of other (special) forms of severe murders contained in other chapters of special part of the Criminal Code, for which also its prescribed the penalty of life imprisonment.

In presentations to individual forms of aggravating murders, the author focuses especially on some issues and dilemmas related to their practical application, illustrating it with examples from the practice of the Supreme Court of the Republic and the Supreme Courts of some of the former Yugoslav republics.

Key words: murder, aggravating (qualified) forms of murders, Criminal Code of the Republic of Macedonia.

²¹Full time Professor, Faculty of Law "Justinianus Primus" Skopje, "Ss. Cyril and Methodius" - Skopje.